

HEINRICH HEINE IJODINING BADIY SHAKLLANISH SAN'ATI: UNING
SHE'RLARINING STILISTIK ASPEKTLARI TAHLILI NUQTAI NAZARIDAN

Choriyeva F.N

O'zMU, Lingvistika (nemis tili) yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada badiiy matnning stilistik tahlili, ma'noni ifodalash usullari, jumlar tuzilishi, so'z ma'nosi va ularning joylashuvi haqida so'z boradi. Shuningdek, Heinrich Heine she'riyatida stilistik vositalar tahlili, qaysi troplardan foydalanilganligi, ularning kontestdagi ma'nolariga alohida to'xtalib o'tilgan. Lorelei she'rining stil va ko'chimlar borasidagi tahlili bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *badiiy matn, stil, stilistik tahlil, uslub, trop, lirika, stilistik vosita, metafora,*

Аннотация: *В данной статье проводится стилистический анализ художественных текстов, исследуются методы выражения смысла, структура предложений, значения слов и их расположение в тексте. Особое внимание уделяется стилистическим средствам в поэзии Генриха Гейне, а также анализу использованных тропов и их значений в контексте произведений. В работе подробно рассматриваются стилистические особенности стихотворения Лорелей и изменения в его стиле в контексте.*

Ключевые слова: *художественный текст, стиль, стилистический анализ, стиль речи, троп, лирика, метафора.*

Annotation: *This article explores the stylistic analysis of literary texts, focusing on methods of meaning expression, sentence structure, word meanings, and their placement. It also examines the stylistic devices used in Heinrich Heine's poetry, highlighting the tropes employed and their meanings in context. The analysis includes a discussion of the style and transformations in the poem Lorelei.*

Keywords: *literary text, style, stylistic analysis, trope, lyric, stylistic device, metaphor.*

Badiiy matnlarning stilistik tahlili, ularning tili, ma'nosi, va ma'noni ifodalash usullari, jumlar tuzilishi, so'z ma'nosi va ularning joylashuvi, uslubiy qo'llanmalar va mazmunidagi ifodalar, tilning o'ziga xos so'zlashtirishlari, ovozli tahlillar kabi aspektlarni o'z ichiga oladi. Buning bilan birga, badiiy matnning yozuvchining maqsadi, ma'noni ifodalash usullari, ovoz va ton, mazmuni, va jumlar tuzilishi kabi elementlarni o'rganishga yordam beradi.

Bu tahlil matnga o'ziga xos shakl, rang va ma'noni ifodalashning muhim bo'limlari, shuningdek, yozuvchining ijodiy qobiliyatini, uning o'ziga xos shakli, ritorikasi, va mavzusini o'rganish imkoniyatlarini ta'minlaydi. Badiiy matnlar badiiy jihatdan yaratilgan va odatda badiiy yoki faktik mazmunni ijodiy yo'l bilan yetkazadigan yozma asarlardir.

Ular nasr, she'riyat yoki drama kabi turli shakllarda paydo bo'lishi mumkin va ko'pincha, inson tajribasini o'rganish, his-tuyg'ularini ifodalash yoki ijtimoiy muammolarni tanqidiy muhokama qilish uchun ishlatiladi.

Nemis tilidagi badiiy matnlarda ko'plab stilistik vositalar qo'llaniladi. Buni biz buyuk olmon jurnalisti, essesti hamda shoiri bo'lgan Heinrich Heine ijodi orqali ko'rib, tahlil qilib chiqamiz. U, ayniqsa, o'zining lirik she'rlari bilan mashhur bo'lgan. Heinrich Heining she'rlarining stilistik tahlili keng qamrovli va turlichadir.

O'zining she'rlarida hikmat, ifoda sozlamalari, zamonaviylik va romantizmni moslashtiradi. Uning she'rlari yorqin tasvir va ijodiy bo'yoqdorliklarga ega bo'lib, ko'pchilik mavzularida sevgi - muhabbat, ishq, politika, ijtimoiy va madaniy mavzular keltirilgan.

H. Heine o'zining she'rlarida qo'llagan metaforalar juda ko'p va e'tiborga molik. Masalan, "Die Lorelei" she'rida viqorlilikni va go'zallikni tasvirlash uchun qo'llangan "Lorelei" metaforasi e'tiborli misol sifatida ko'rinadi. Heinrich Heine o'zining she'rlarida analogiyalardan foydalanadi. Masalan, "Deutschland. Ein Wintermärchen" (Germaniya. Qish ertagi.)da qishni ayolga o'xshash obrazda tasvirlab, mamlakatning umumiy holatini ifodalaydi. U o'zining she'rlarida ironiya va parodiya bilan keng qamrovda ishlaydi.

Bu uning ijodidagi amaldagi tashqi voqealar va jamiyatda sodir bo'layotgan voqealarga qarshi chiqish uchun o'zaro manzaralar yaratish uchun qo'llanilgan. Ba'zi she'rlari, masalan, "Die Lorelei," "Im wunderschönen Monat Mai," "Das Fräulein stand am Meer" kabilarda refrainlar alohida o'rinni egallaydi. Bu qo'shma qatorni ta'kidlash va ma'noni o'z ichiga olgan qismi qayta-qayta qaytarish orqali o'zgargan effektlarni yaratish uchun qo'llaniladi. Heine she'rlarida tuzilish va ritmni juda o'zgaruvchan qo'llaydi.

Heinrich Heining "Die Lorelei" she'rida ishlatilgan stilistik vositalar ko'pdir. Bu she'rda shoir o'zi yaratgan atmosferani, tasvirlarini va ma'noga oid munozaralarni ifodalovchi bir qator stilistik vositalar qo'llagan. Quyida "Lorelei" she'rining stilistik tahlilini ko'rib chiqamiz:

She'r boshlanishidan iyhom san'ati bilan boshlangan. Ya'ni Ich weiss nicht was soll es bedeuten, bu qatorda bilib turib bilmaslikka olish san'ati qo'llaniladi. "Ein Märchen aus uralten Zeiten". Bu yerda Loreley va uning hikoyasi metaforik tarzda "ertak" sifatida tasvirlangan bo'lib, bu ularning qadim tarixi va chuqur ma'nosini ifodalaydi. „Der Gipfel des Berges funkelt“ metaforasini "Tog' cho'qqisi chaqnaydi" qabilida o'girishimiz mumkin. Bu metafora kontekstga qarab turlicha talqin qilish mumkin. Bu yerda ba'zi mos keluvchi ma'nolar va tahlillarni ko'rib chiqamiz:

Mamnuniyat yoki muvaffaqiyat ramzi: "Tog' cho'qqisini" maqsad yoki yutuqning eng yuqori nuqtasining ramzi sifatida ko'rish mumkin. Agar bu cho'qqida "uchqunlar" chaqnasa, bunda muvaffaqiyatga erishganlikni ko'rish mumkin. Bu yerdagi porlash ajoyib maqsadga erishish bilan birga keladigan yorqinlik va e'tirofni ifodalaydi.

Go'zallik va ulug'vorlikning timsoli: Yorqin chaqnayotgan cho'qqi tabiatning go'zalligi va ulug'vorligi sifatida tavsiflanadi. Bu tabiatning takrorlanmas maftunkorligi timsoli bo'lib, o'quvchini ta'sirlantiradi va uni hayratga soladi.

Umid va ilhom timsoli: Yorqin chaqnagan cho'qqi umid va ilhom manbai sifatida qaralishi mumkin. Bu uzoqda porlayotgan, odamlarni o'z maqsadlariga erishishga va qiyinchiliklarni yengishga undaydigan eng yuqori intilish nuqtasini anglatadi.

Uchinchi to'rtlik uchinchi misrada keluvchi "Ihr goldnes Geschmeide blitzet"- "Oltin ziynatlar chaqnadi" iborasining metaforik tahlilini turlicha talqin qilish mumkin:

Qiymat va go'zallik: "Oltin taqinchoqlar chaqnadi" metaforasi yuqori did va yorqin go'zallikni ifodalaydi. Oltin va zargarlik buyumlari boylik va go'zallikning an'anaviy ramzidir. Shunday qilib, bu metafora yuksak qiymat yoki estetik mukammallikni tasvirlash uchun ishlatiladi.

Muvaffaqiyat va ulug'vorlik: metafora yuqori maqom yoki muvaffaqiyatni ham ko'rsatishi mumkin. Quyoshda oltin zargarlik buyumlari porlaganidek, insonning muvaffaqiyati yoki obro'si, g'oyasi yoki yutug'i ham ta'kidlanishi mumkin.

Noyoblik va qimmatbaholik: Oltin va qimmatbaho zargarlik buyumlari har zamonda ham qiymatli va qimmatli bo'lgan.

Ushbu she'rda keluvchi yana bir metaforik birlik bu "Sie kämmt ihr goldenes Haar" misrasidagi "goldenenes Haar"dir. „Oltin soch“ metaforasi stilistikada kuchli va ko'p qirrali tasvir hisoblanadi:

Go'zallik va yoshlik: Ko'pincha "Oltin sochlar" go'zallik va yoshlik bilan bog'liq. Ushbu metafora ayniqsa jozibali hisoblangan kishiga ishora qilishi mumkin. "Oltin" atamasi qiymat va poklikni anglatadi, oltin sochlar tasviri go'zallikning ideal g'oyasini ifodalaydi.

Aybsizlik va poklik: Ko'pgina madaniy va adabiy an'analarda oltin poklik va soflikni anglatadi. Shuning uchun, oltin sochlar sof va pok shaxsiyatning ramzi sifatida ham uchraydi.

Boylik va farovonlik: Oltin - boylik va farovonlik ramzi. Shu nuqtai nazardan, oltin sochlar moddiy muvaffaqiyat yoki hashamatni o'zida mujassam etgan shaxsni ham gavdalantiradi.

Adabiyot va mifologiyada ramziylik: Oltin soch ko'plab adabiy va mifologik asarlarda, masalan, Rapunzel yoki yunon mifologiyasida markaziy rol o'ynaydi. U sehrli xususiyatlarni, maxsus qobiliyatlarni yoki hatto ilohiy aloqani ifodalashi mumkin. She'rda qo'llangan yana bir metafora „die Wellen verschlingen“dir. O'zbek tilidagi "to'lqinlar yutib yubordi"ga ekvivalent keluvchi bu metafora odatda harakat va oqimni ifodalovchi to'lqinlar biror narsani yutib yuboradigan katta kuchga ega bo'lgan tasvirni tasvirlaydi:

Hissiy siqilish: To'lqinlar kuchli his-tuyg'ular yoki kimnidir bosib oladigan tajribalar ramzi bo'lib xizmat qilishi mumkin. "Yuvish" chuqur, ehtimol boshqarib bo'lmaydigan kuchni anglatadi. Bunday holda, metafora qayg'u, qo'rquv yoki ehtiros

kabi hissiy holatlar odamni qanday qilib butunlay egallab, "yutib yuborishi" mumkinligini tasvirlashi mumkin.

To'xtatib bo'lmaydigan kuchlar: to'lqinlar doimiy harakat va o'zgarishlarni ifodalovchi tabiiy kuchlardir. Agar ular biror narsani yutib yuborishsa, bu ulardan qochish yoki qarshilik ko'rsatish mumkin emasligini anglatishi mumkin

Xavf yoki tahdid: "yutmoq" so'zi xavf va tahdidning konnotativ ma'nosiga ega. Shu nuqtai nazardan, metafora yaqinlashib kelayotgan xavfni tasvirlashi mumkin, u to'lqinlar kabi atrofidagi hamma narsani o'zlashtiradi va yo'q qiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, "to'lqinlar yutib yubordi" metaforasi ishlatilgan kontekstga qarab ko'p jihatdan talqin qilinishi mumkin. Bu hissiy stressni, to'xtatib bo'lmaydigan kuchlarni, chuqur o'zgarishlarni yoki yaqinlashib kelayotgan xavfni anglatishi mumkin.

Shuningdek, she'rda mubolag'adan ham maromida foydalanilgan. "Die schönste Jungfrau" - „Eng go'zal ayol" mubolag'asi - giperbolik ifoda bo'lib, tahlil qilayotganda, biz giperbolaning ma'nosi va funksiyasi, "eng go'zal ayol"ning ramzini kontekstlarda qay ma'noda kelishi hollarini ko'rib chiqamiz:

Go'zallik: "Eng go'zal ayol" atamasi ko'plab madaniyatlar va an'analarda tozalik, bokiralik va mukammallik ramzi sifatida qaraladi. Bu yerda go'zallik nafaqat jismoniy ko'rinishni, balki shaxsning ichki go'zalligini, hayotga bo'lgan munosabatini, tabiatini ham ifodalaydi.

Overstatement (ortiqcha ta'kidlash): "Eng go'zal ayol" iborasi boshqa barcha go'zal ayollardan ustun bo'lgan go'zallikni anglatadi. Bu ortiqcha ta'kidlash, ya'ni ortiqcha o'rgatish, ko'pincha romantik, she'riy yoki idealizatsiyalangan kontekstlarda ishlatiladi.

Emotsional ta'sir: Giperbolaning yana bir asosiy funksiyasi – bu o'quvchi yoki tinglovchining emotsional javobini keltirib chiqarishdir. "Eng go'zal ayol" degan ibora tinglovchida hayrat, hurmat yoki hatto sevgi hissini uyg'otadi.

Adabiy va she'riy kontekstda: Adabiyotda, ayniqsa she'riy asarlarda, "eng go'zal ayol" kabi giperbolik ifodalar ko'pincha sevgi va romantikaga doir obrazlarni tasvirlash uchun ishlatiladi.

Shu o'rinda she'rda qo'llanilgan anafora va alliteratsiyani ham ta'kidlab o'tish joiz, anafora bu adabiyotda, nutqda so'zlarning, iboralar yoki jumlar takrorlanishi orqali ma'lum bir ta'sir yaratish usulidir. U, asosan, biror xabarni kuchaytirish, e'tiborni jalb etish yoki izohlarni yanada aniqroq qilish uchun ishlatiladi. Anafora, odatda, so'z yoki iboralarni takrorlash orqali amalga oshiriladi.

er schaut nicht die Felsenriffe,

er schaut nur hinauf in die Höh

satrida er schaut qayta takrorlanib anafora hosil qiladi. Alliteratsiya – adabiyotda, ayniqsa she'riyatda, bir xil tovushlar yoki tovush guruhlarining ketma-ket yoki yaqin joylashishi orqali takrorlanishi hodisasi. Asosan, bir xil undosh tovushlar bir necha

so'zlarda yoki iboralarda takrorlanadi, bu esa ritm yaratadi va esda qolarli qiladi. Loerelei she'rida qo'llanilgan „wildem Weh“ buni misoli bo'la oladi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, maqolada Heinrich Heine she'riyatining stilistik tahlili, uning she'rlarida ishlatilgan stilistik vositalar tahlil qilingan. Heinening she'rlarida ma'no ifodalashning turli usullari, jumlar tuzilishi, so'z ma'nosi va ularning kontekstdagi o'rni o'rganilgan. Maqolada, ayniqsa, Die Lorelei she'ri misolida metaforalarning, analogiyalarning va ironiya kabi stilistik vositalarning qanday ishlatilishi haqida chuqur tahlil keltirilgan.

Heine she'rlarida qo'llangan metaforalar, masalan, "Lorelei" obrazining go'zallik va viqorlilik bilan bog'liq bo'lishi, shuningdek, "Tog' cho'qqisi chaqnaydi" va "Oltin ziynatlar chaqnadi" kabi tasvirlar orqali yuksak maqsadlar, go'zallik, muvaffaqiyat va umid timsollari shakllantirilgan. Heinening stilistik vositalari uning ijodida jamiyatning ijtimoiy, siyosiy va madaniy muammolariga qarshi turish uchun mo'ljallangan. Badiiy tahlil orqali she'rning ma'nosi, ritmi, struktura va stilistik jihatlari orqali yozuvchining ijodiy yondashuvi va uning asarlariga bo'lgan innovatsion yondoshuvi ko'rsatilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Heinrich Heine. Gesammelte Werke. –Frankfurt. Insel, 1955.
2. Jörg Sauer. Heinrich Heine und die Sprache der Romantik. –München. Beck, 1990.
3. Peter Müller. Metaphorik und Ironie in der deutschen Lyrik: Heinrich Heine im Fokus. –Berlin. De Gruyter, 2002.
4. Thomas Hagen. Stilistische Analyse der Lyrik Heinrich Heines. –Köln. DuMont, 1998.
5. Kaiser Dieter. Heinrich Heine: Poet und Politiker. -Frankfurt am Main. Fischer, 2005.
6. Hermann Bucerius. Die poetische Welt Heinrich Heines: Ein stilistischer Zugang. –Berlin. Verlag für Wissenschaft, 2000.
7. Klaus Schmidt. Die Kunst der Metapher in der deutschen Romantik. – Stuttgart. Reclam, 1989.
8. Renate Stein. Romantische Poesie im Wandel: Heinrich Heine und seine Zeit. –Leipzig. Deutscher, 1997.